

HET WOORD VAN DE WEEK

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

23e jaargang nr. 4

25 januari 1970

administratie

postbus 114, Utrecht

tel. 030-24641

postgiro 58 t.n.v. De Humanistische Pers

abonnementsprijs voor Nederland, andere
E.E.G.-landen, Suriname, Curaçao en de

Antillen f 8,50 per jaar

Overige landen f 12,50 per jaar

losse nummers f 0,50

verschijnt wekelijks

Verheugende hulpakties en troebel water

Bij gelegenheid van deze uitzending willen wij graag onze warme instemming betuigen met de akties, die overal georganiseerd worden om geld in te zamelen ten bate van de bevolkingsgroepen die in Nigeria ontzaglijk geleden hebben onder de gevolgen van de langdurige burgeroorlog, en die ten doel hebben te voorkomen dat bloedige wraakmaatregelen genomen worden ten aanzien van de stam der Iboos en andere groepen, die in Biafra meegestreden hebben om hun gewest onafhankelijk te maken.

Het warme medeleven van de Nederlandse bevolking en met name van de jongeren, met de slachtoffers van oorlog en vervolging in de gehele wereld, is van onschatbare culturele waarde en kan de solidariteit van de mensen van alle landen slechts ten goede komen.

Wij spreken daarbij de hoop uit dat nu en in het vervolg de humanitaire en ethische hulpverlening niet in dienst zal staan van politieke machten en economische belangen, die altijd de neiging hebben de beste menselijke gevoelens te exploiteren.

In het geval van Nigeria en Biafra zijn aan beide kanten imperialistische krachten actief geweest om tot eigen voordeel tussenbeide te komen in een tragische burgeroorlog.

De wapenleveranties van deze belanghebbenden, die in troebel water hebben willen vissen, hebben het leed der bevolking ontzaglijk vermeerderd.

Nu de strijd voorbij is bestaat de mogelijkheid om met onze hulp en onder internationale controle in Nigeria verhoudingen te bevorderen die een betere toekomst bieden aan alle bevolkingsgroepen.

Tot dit doel zullen — los van twijfelachtige politieke hartstochten — het herstel van de oorlogsschade, de voeding van de hongerenden en

de verzorging van vluchtelingen moeten bijdragen.

Wij doen een beroep op alle mensen in die zin de hulpverlening te organiseren en haar tot een sukses te maken.

Hulp aan de slachtoffers van de Nigeriaanse burgeroorlog: postgiro 400.

zelfherkenning

Het wonder van den laten dag,
de huizen en het stil beweeg;
de zon strijkt andermaal haar vlag,
het dorp loopt weer van mensen leeg.

Het water tintelt aan de grens,
waar zee zich aan den einder sluit;
nu ben ik hier de laatste mensch
en staar mijn arme oogen uit.

Ik weet niet meer hoe ik hier kwam,
de stilte trok mij langzaam aan,
ik werd verlangend en ik nam
den weg, waarlangs de laatsten gaan.

Ik ben alleen met lucht en zee,
nooit was ik meer dan dit moment:
zoozeer mijzelf, nooit zoo gedwee
heb ik mijn eindigheid herkend.

M. Mok

De fabriek was zijn leven

Wij praten hier nu over het bejaardenbeleid, maar ik moet er echt om lachen. Er is voor ons, zoals wij hier zitten, geen kijk op, dat er enigszins verandering in komt. Wij zijn de schlemiel.

Commentaar: Aldus één van de deelnemers van groep Oost van de culturele werkgemeenschap van de gemeentelijke sociale dienst te Amsterdam, met wie we spreken over het bejaardenbeleid. De activiteiten van deze groepen zijn niet uitdrukkelijk en exclusief op bejaarden gericht, maar in de praktijk komen de deelnemers uit de bevolking van boven de 65 jaar.

Ik heb een hele goede vriend, het is een vriend van ons allemaal geweest. Die is vijftienzeventig jaar geworden en toen heeft zijn vrouw gezegd: nou moet je maar eens ophouden. En hij heeft geen jaar meer geleefd. Het begint al met het feit dat ze geen werk meer hebben. In onze maatschappij en zeker in Nederland is werk alles. Zonder werk ben je niets. Ik denk aan een overlijdensadvertentie een tijdje geleden, die me is bijgebleven. Hier schreef de baas van de man die overleden was: „de fabriek was zijn leven”. Nou daar heb je het helemaal: wanneer, als hij 65 is, die fabriek weg is, dan is zijn leven weg. En wat moet hij dan met de tijd beginnen. Dat is het grote probleem.

— *Het is dus eigenlijk niet een probleem van de bejaarde, maar een probleem van voor ze bejaard waren?*

„Inderdaad, omdat ze nooit geleerd hebben — en dat begint al met het onderwijs — wat ze met hun vele vrije tijd moeten beginnen. Er komt steeds meer vrije tijd in onze maatschappij, doordat gelukkig o.a. de computer zijn plaats krijgt. Nu moeten wij niet generaliseren, dat is nooit goed, maar zeker niet ten aanzien van de bejaarden. Er zijn bijvoorbeeld boven de 65-jarigen die het druk hebben, omdat ze in allerlei verenigingen zitten. Ze hebben het druk omdat ze voor alle karweitjes gevraagd worden. Voorts zijn er bejaarden, die veel van lezen houden en aan niets behoefte hebben.

Er is nog een tweede probleem — dit geldt feitelijk voor onze hele maatschappij: de eenzaamheid, het geïsoleerd zijn. Het treft speciaal bejaarden, hoewel stellig niet allen.

Er zijn bijvoorbeeld bejaarden die het heerlijk vinden om niet elke dag meer het gezicht te hoeven zien van meneer De Vries of van meneer X of O in zijn bedrijf. Maar veel bejaarden vinden het heel erg als ze niet meer in hun bedrijf staan en u kent waarschijnlijk het tragikomische verschijnsel, dat er heel wat mensen van boven de 65 zijn, die de eerste dagen, nadat ze gepensioneerd zijn, nog elke dag om 7 uur of half acht opstaan en naar hun kantoor gaan. Vaak is dit het begin van alle mogelijke conflicten, omdat ze met hun oud-collegaas willen praten, die daarvoor geen tijd hebben of zich de illusie willen wekken er nog bij te horen door zich in de buurt van de fabriek op te houden.

Commentaar: Aldus de heer Wielek, die na de oorlog betrokken was bij een uniek experiment: de oprichting van een culturele dienst als onderdeel van de sociale dienst van de gemeente Am-

sterdam. Wielek is hoofd van deze afdeling en heeft als zodanig alles met de culturele werkgemeenschappen te maken.

„Op het ogenblik is het nog helaas zo, dat veel in het kader van die vrijetijdsbesteding — je kunt in dit geval zeggen tijdsbesteding — nog in de sfeer ligt van de liefdadigheid, van de filantropie. Dit komt ook tot uiting door het gebruik van termen als „oudjes” en „jij” en „jou”. Door te spreken over „opaatje en opoetje”. Ook de commerciële bedrijven laten zich niet onbetuigd.

U kent die affaire met die elektrische deken, dat is heel bekend geworden, hè? Dat ze een mooie bustocht krijgen en dan: „wilt u niet een elektrische deken, alleen uw handtekening” en dan zitten ze er aan vast en hebben ze een elektrische deken gekocht, die veel duurder is dan gewoon in de winkel... Dat kun je alleen met bejaarden doen hè, dan worden ze gewoon beschouwd als kleuters. En in diezelfde sfeer bijvoorbeeld het aan de lopende band klaverjassen. Nou ben ik nooit van plan geweest een anti-kaartclub op te richten. Maar die lui doen dan vaak niets anders de hele dag, en dat is een hele trieste bedoening.

En als je nou naar die kaartclubs kijkt, die trekken heel veel mensen. Mijn broer is secretaris van een bejaardenvereniging op Zeeburg. Die heeft maar liefst 1200 leden. Maar als er gesproken wordt over één of ander onderwerp, dan zitten ze meteen al te schreeuwen: Hé, gaan we kaarten?

Die mensen interesseren zich helemaal nergens anders voor.

Dat zijn enkele negatieve facetten.

Op het ogenblik en misschien nog duidelijker over vijf of tien jaar, de mensen die dan 65 worden, dat zijn heel andere figuren dan de mannen en vrouwen die nu 70, 75 zijn, die nog in de crisisjaren hun beste jaren moesten slijten. En voor deze mensen zal waarschijnlijk het sociaal-culturele werk van steeds grotere betekenis worden. Dat ziet men nu ook. In alle mogelijk rapporten wordt steeds meer de nadruk gelegd op het sociaal-culturele werk. De meeste mensen moeten zich daarop gaan instellen. Ik heb een volkstuin, nou ik snak alweer dat ik op de tuin kan. Ik ben er vanmorgen geweest, ik heb er niks gedaan, maar ik ben er geweest, en dat... wat doen, daar gaat het om. Geen advertenties zetten: Zij die nog willen werken. Dat is waardeloos, dat is bij mij een verkapte politiek.

Het is natuurlijk verschrikkelijk als je je man moet missen. Maar je moet zorgen, dat je een opgewekte vrouw blijft. Daar streef ik naar. Verder probeer ik overal in te zitten en mee te werken. Dat vind ik prettig. Voorts hou ik van tekenen, lezen en ook sla ik zelden de t.v.-rubrieken „Achter het nieuws”, „Brandpunt” en „Hier en nu” over. Daar haal je iets uit en je laat je gedachten er over gaan. Daar kan je dan ook gesprekken mee hebben met kinderen en kleinkinderen. Je blijft leven in deze tijd. Het gaat er niet om hoe het vroeger was. Je moet niet stil blijven staan bij je A.O.W. en je eten en drinken. Je moet trachten te leven met de generatie, die na je komt.

Voor het sociaal-cultureel werk in de provincie Noord-Holland is men bezig aan een groot rapport.

Commentaar: Gaat het om het scheppen van mogelijkheden of om het vormen van bejaarden. „Met het woord vormen moet je ontzettend voorzichtig zijn; het gaat er in de eerste plaats om, mogelijkheden te scheppen. Zelf ook iets te doen. Ik denk hierbij aan het volgende praktijkvoorbeeld.

In Amsterdam is het gelukt met mensen, die helemaal niet uit intellectuele groeperingen komen, maar uit arbeidersmilieus en kleine middenstand, om samen een stuk werk op te bouwen dat toch op vrij hoog peil staat.

En in dit werk, in die tien groepen in Amsterdam, waar vooral vrouwen aan deel nemen, dat is weer een heel apart iets, dat is in de hele volksovoeding zo, dat bij gemengde groepen het vrouwelijk element overheerst — wordt van alles en nog wat gedaan: inleidingen, vrije expressie, tekenen, schilderen, het Henriëtte Roland Holst Koor, lessen, boekbesprekingen enz. Eén van de belangrijkste dingen is de discussie. Het met elkaar kunnen spreken en ook het reageren op bepaalde inleidingen.

Commentaar: Met de mond en met de pen wordt steeds meer het principe van inspraak, ook voor bejaarden, beleden. In ieder rapport en artikel duikt het tegenwoordig op, zij het vooralsnog in een bijzinnetje of tussen haakjes.

Wat zijn de ervaringen van de heer Wielek, is er behoefte aan inspraak bij de bejaarden?

„Ik ga dan weer uit van de praktijk van het sociaal-culturele werk in Amsterdam. Bijvoorbeeld in die tien groepen is het zo: elke groep in die verschillende wijken kiest in het begin van een nieuw jaar twee kontaktmensen die met de leiding van de sociale dienst en de culturele afdeling om de paar weken bijeen komen. Ik kan u zeggen ik moet veel vergaderingen bijwonen en de meest prettige en vruchtbare vergaderingen zijn deze vergaderingen, met deze

contactcommissies uit de groepen waar ze soms met felle kritiek komen en met voortreffelijke voorstellen. Niet alleen op cultureel gebied, deze groep is de laatste jaren ook een contactcommissie geworden op sociaal gebied. Ik denk aan één voorbeeld. Een paar jaren geleden, voor de bijstandswet er was. Toen had je van die voedselbudgets, zo en zo veel kost het leven voor een gezin per week of per maand. Toen zijn enkele vrouwen uit de groep zelfstandig naar de dure wijken gegaan: een pond suiker hoe duur is dat bij jullie, naar de armste wijken, hoe duur is het hier, toen hebben ze het gemiddelde genomen en een heel nieuw budget opgesteld en dat is naar het stadhuis gegaan. Deze mensen hebben inspraak in het hele werk. Een vraag, die bij mij boven komt is of het noodzakelijk is, dat jongeren het altijd opnemen voor bejaarden. Is dit niet een stukje paternalisme van de jeugd t.o.v. de ouderdom?

Commentaar: u noemt nu jeugd: alles onder de 65?

Ja, dus de wat oudere jeugd...

Ik geloof dat we hier niet te orthodox mogen zijn. Er zijn mensen die zeggen: alleen bejaarden mogen het opnemen voor bejaarden. Ik geloof dat dat veel te eenzijdig is. Het is best mogelijk dat bijvoorbeeld ook weer — we hebben het over het sociaal-culturele werk — het best leiding gegeven kan worden door jongeren. En dat blijkt ook.

Commentaar: het bejaardenvraagstuk (wat een woord, daarvoor alleen al zou het opgeheven moeten worden) staat op dit moment weer in de belangstelling.

Regeren en vooruitzien. Maar als ik denk aan het culturele werk enerzijds en aan alles wat met bejaarden verband houdt anderzijds, dan blijkt dit thans een sluitpost te zijn. Maar we hebben binnenkort verkiezingen.

Commentaar: Het is te hopen dat de bejaarden beseffen dat ze samen ongeveer 15 % van de stemgerechtigden uitmaken.

De Humanistische Stichting „Socrates”

Deze stichting, die tot taak heeft om de doordenking van de wetenschappelijke en culturele achtergrond van het moderne humanisme te bevorderen, heeft in de loop der jaren een aantal rapporten uitgegeven, die stellig belangstelling verdienen. Nu ook het rapport „Echtscheiding” is verschenen, is er alle reden om voor deze rapporten uw aandacht te vragen.

Het zijn:

6902	„Echtscheiding”. Rapport van de commissie, ingesteld na de conferentie over de echtscheidingsproblematiek (zie 6601)	24 blz. f 2,50
6601	„Humanisten over echtscheiding”. Voordrachten gehouden tijdens een juristenconferentie.	32 blz. f 1,80
6804	Het gezag
Verslag van twee conferenties over dit onderwerp.	40 blz. f 2,25
6801	Humanisme en Arbeid.
Rapport van een commissie, die hiervoor was ingesteld.	54 blz. f 4,50
6702	De Aanstootgevers.
Rapport uitgebracht door de commissie „het mensbeeld in de moderne literatuur”.	32 blz. f 3,25

U kunt deze rapporten bestellen door storting of overschrijving op postrekening 58 t.n.v. de Humanistische Pers te Utrecht.

Oefening in het nee-zeggen

Alom is de klacht te horen, dat er tegen de verschillende uitingen van protest te lankmoedig wordt opgetreden. Het wordt hoog tijd, zo vindt men, dat al de niets-nutten, die niets beters weten te doen dan de kolommen van de kranten en de straten van de steden met hun loze kreten te vullen, met harde hand aan het werk worden gezet.

Wij willen het omdraaien: protest is in principe onontbeerlijk voor een samenleving, die toekomst wil hebben; wij kunnen het protest niet missen. Wanneer de „bestaande toestand” niet in twijfel wordt getrokken en de „gang van zaken” niet kritisch wordt begeleid, zal de maatschappij onherroepelijk vastlopen. Het protest kunnen wij beschouwen als een nieuwe verschijningsvorm van 's mensen oudste wapen: het *nee-zeggen*. Wanneer de mens geen nee kan zeggen, blijft hij nergens.

De wijze waarop de mens zijn „nee” laat horen verdient echter wel een nadere beschouwing. Het is te betreuren, dat het protest in veel gevallen zo ongemotiveerd, zo wild en ontaktisch wordt gebracht. Beseffen de protesterenden de wezenlijke functie van hun protest?

De mens heeft als nee-zegger in zijn konfrontatie met de chaos allerlei gedragspatronen en instrumenten ontworpen die hem sterker deden staan. Met magie, met kunst en vooral ook met de technische middelen heeft hij de dreigende onoverzichtelijkheid in zijn greep willen krijgen. De homo faber is er met zijn hulpmiddelen en systemen in geslaagd om zijn levenskansen enorm uit te breiden. Toch kunnen wij er niet gerust op zijn, of niet ook deze instrumenten en gedragspatronen die oorspronkelijk dienden om de mens zekerheid te verschaffen op hun beurt een gevaar voor hem kunnen gaan betekenen...

De mens heeft ongelooflijk veel uitgebroed. Zijn kritisch vermogen, zijn keurende instelling tegenover de hem omringende wereld, is uitermate vruchtbaar gebleken. In overvloed komen de natuurlijke en industriële producten, die hij heeft gewild, op de markt. Met recht kan worden gezegd, dat voor de mens „een nieuwe wereld is opengegaan”; een overstelpende wereld, waarin hij te kust en te keur kan kiezen wat hem behaagt. Een wereld, waarin hij echter ook, wanneer hij niet oplet en niet komt tot een voortgezet nee-zeggen, op drift kan raken en jammerlijk kan verdrinken. Aanvankelijk was het keuzeveld voor de „gewone man” niet erg uitgestrekt en dichtbezet; voedselkeuze, huwelijkskeuze, de keuze van een huis, een beroep en van de besteding van vrije tijd lieten weinig ruimte. Een ieder was verplicht aan de normen van het milieu waarin hij leefde te gehoorzamen.

In een „affluent society” (de overvloedige maatschappij) naar de titel van een boek van J. K. Galbraith) is het met die keuzemogelijkheden anders gesteld. De overdaad zal dan nog niet op alle niveaus even groot zijn, het is niet

overdreven te stellen dat de mens „alle kanten op kan”. Hij kan zijn geld op duizenden manieren besteden; met nieuwe communicatiemiddelen kan hij dichtbij en veraf vertoeven, met de middelen van vervoer kan hij overal heen. „Het heelal van keuze schittert aan alle kanten” (Fourastié in zijn boek „De moraal is zoek”).

Deze verruiming van keuzemogelijkheden wordt evenwel door een andere ontwikkeling extra gecompliceerd. In de eigenlijke zin van het woord kan de mens nu pas met recht „de vrijgelatene in de schepping” worden genoemd en wel daarom, omdat milieu-invloeden en traditiebanden aan betekenis hebben ingeboet. Ieder mens kan op zondag gaan zwemmen (wie zou het verbieden?), ieder mens kan altijd alles eten (waarom op vrijdag geen vlees?), een elk kan zelfs slippertjes maken die hem in geen enkel opzicht duur komen te staan in literatuur en film — nauwelijks meer gecensureerd — kan hij terloops menige verstolen behoefte bevredigen. Met het opengaan van de technische wereld zijn de mens uitspraken over de lippen gekomen als „wie doet me wat?”, „mag ik soms?”. Een niet te stuiten relativiseringsproces is ingezet. Zijn absolute gedragsregels nog bestaanbaar? Wie neemt nog kritiekloos aan wat hem van bovenaf wordt gedikteerd? Maakte iedere autoriteit die laatste waarheden wil verkondigen zichzelf niet onmogelijk? Ideologieën laten verstek gaan. Er is een wegvallen van de „vaders” en van de „kaders”... Een herstel van een paternalistische samenleving of van een maatschappij waarin hechte instituties een gevoel van zekerheid kunnen verschaffen is niet haalbaar. De mens moet zelf, voortgaande langs de weg, zijn ontdekkingen doen, zijn richting trachten te bepalen...

Het zijn de provo's en de hippies die zich verbeten dan wel bloemrijk afzetten tegen een maatschappij die hen zo stupide voorkomt. Het zijn de studenten over de hele wereld die het verband tussen kennis en leven, tussen research en toekomstige leefbare samenleving gelegd willen zien. Het zijn de kunstenaars die nieuwe werelden willen creëren omdat de rondom aanwezige wereld hen zo benauwt. Het zijn de dienstweigeraars die in militaire dienst of daarbuiten in een vervangende dienst hun protest aantekenen, omdat zij weigeren te geloven dat er voor ons mensen in deze tijd naast gebruik maken van geweld geen alternatief zou bestaan om geschillen te beslechten. Het is bij hen allen een roep om echt menszijn, een verweer tegen het zand in de ogen, een nee tegen de verstar-ring en de versierde status quo.

Een stroom van gedichten, manifesten, kreten en schuttingwoorden geeft ons te kennen, dat er mensen zijn die anders willen. Zijn hun kreten wel gekuist, zijn hun ideeën allemaal wetenschappelijk verantwoord en doordacht? Nauwelijks! Van belang is evenwel dat zij ervoor pleiten, dat het anders moet, dat ze waar maken dat menszijn is „nee-kunnen-zeggen”, dat zij hoop hebben dat het nog anders kan.

(Uit: Katernen 2000, 1969/2)